

Přístupy KSČM k zásadní změně v EU při posílení pravomoci EP a národních parlamentů na úkor rozhodovacích pravomocí orgánů a úředníků EU

KSČM programově podporuje evropskou integraci jako objektivní potřebu rozvoje. Bez integrace by Evropa nemohla ani plnit roli emancipovaného hráče v dnešním multipolárním a globalizujícím světě. Chápeme potřebu kvalitních společných pravidel, podporujeme Evropu míru a sociálních jistot. Naši dlouhodobou vizí byla a je Evropa socialistická jako humánnější, rovnoprávnější a sociálně spravedlivější řešení.

Po vzniku Evropské unie v roce 1993 KSČM i ostatní evropská levice byla kritická k její byrokratické a kapitalistické podobě a také k přípravě jejího dalšího hromadného rozšiřování. Když v referendu v roce 2003 KSČM nedoporučila svým voličům kladné stanovisko k vstupu do EU, nezřekla se ale své evropské orientace.

Respektujeme výsledek referenda o vstupu do EU, ale náš evropský postoj je kritický. S tímto postojem jsme také kandidovali úspěšně v eurovolbách v letech 2004, 2009, a 2014. Za 15 let našeho členství v EU se ale potvrdilo, že další vývoj společné Evropy potřebuje zásadnější změnu. Taková změna není hned změnou společenského systému, ale komplexní zásah do pravidel soužití v EU je klíčový krok. KSČM proto tvrdí, že dosavadní evropská integrace musí být demokraticky přebudována na základě solidarity a suverenity lidu.

Dnes je EU jiná než při svém vzniku, rozšířila se a měnil se i její smluvní základ, kdy se rozšiřuje většinové rozhodování. Integrace se prohlubuje i v oblasti finanční stability, bankovníctví atd. Jde o postupné kroky, které jsou ovšem prosazovány značně nekomplexně a rozporně. Tyto rozpory obnažila dluhová a zejména migrační krize. Průvodním jevem vnitřního napětí je pokles důvěry v evropské instituce v některých zemích a nárůst preferencí euroskeptické (často krajní) pravice.

* * *

Lepší Evropa je možná – vyžaduje to ovšem formulovat společně a na mezinárodní úrovni, jak k ní dospět. Pokud EU potřebuje zásadní změny, měly by mít komplexní povahu a také legitimitu. Mohou je iniciovat samotné orgány EU, členské státy EU, či přímo občané v rámci práva na iniciativu. Zapojit veřejnost do změn a budovat Evropu zdola je důležité zejména pro levice, která by se měla spojit k širší spolupráci na tomto úkolu, poskytnout občanům varianty řešení možných změn. Diskutovat bude zapotřebí i krizový scénář.

Vyjednávání vyvolané brexitem dává šanci nastolit téma skutečných změn v EU. V první řadě jde o konkrétní návrhy na **demokratizaci evropských institucí**. Posílit postavení EP lze poskytnutím zákonodárné iniciativy. Nedostatečná identifikace způsobuje odcizení evropských institucí (s tím souvisí otázka tzv. evropského lidu). Řešení je zapojení evropské veřejnosti do změny EU, zefektivnění evropské občanské iniciativy, podpora organizace evropských veřejných debat a vedení lidové kampaně k alternativním návrhům.

Dalším tématem je **zrovnoprávnění malých a chudších členských států EU** vůči silnějším státům a ekonomickým zájmovým skupinám. Tomu slouží nastavení pravidel většinového rozhodování, včetně otázky dvojí většiny. Některé kompetence se mohou vrátit

k jednomyslnému rozhodování, jinde je třeba zpřesnit priority a regulační pravidla (otázky bankovní unie, energetické unie, společné bezpečnostní a obranné politiky).

Východiskem je **bilance mnohostranných dopadů členství v EU pro ČR**. EU nabízí nejen obrovský společný hospodářský prostor, ale harmonizace evropského práva v řadě případů přispěla k pevnějším standardům, než které nabízel divoký východoevropský kapitalismus. Makroekonomická data z prvních let našeho členství v EU dokazují určité hospodářské přínosy. Pak se ale trend konvergence k vyspělejšími zemím (ČR je v podstatě na 80% průměru EU) zabrzdil. I naše schopnost využít evropské fondy je strategicky nedůsledně definovaná a nedostatečná.

42. schůze VV ÚV KSČM dne 12. 2. 2016 projednala materiál **„Analýza možných změn v EU, demokratizace evropských institucí, zrovnoprávnění starých a nových členů Unie a aktivního vztahu ČR k EU“**. Tento materiál připomněl základní procesy, na kterých funguje současná EU, včetně vzniku evropského práva a role EK a EP. Materiál také indikoval hlavní problémy současné EU:

- rozšíření EU vedlo k prohloubení rozdílů mezi členskými státy a zvýšilo nároky na efektivnost evropského rozhodování (jde o problémy většinového rozhodování a fungování tzv. sdílené suverenity)
- byrokratizace řízení EU vede k odtržení od reálných zájmů a k praktické neřiditelnosti evropských institucí a k stagnaci dalšího procesu integrace
- nezodpovědný výkon evropské migrační politiky – nedostatečná regulace přílivu běženců s ohledem na bezpečnostní rizika a zájmy jednotlivých států vede m.j. ke krizi fungování Schengenského prostoru (zvažuje se i posun schengenské hranice)
- přílišná závislost EU na USA (nesamostatnost) se projevuje v tvorbě společného prostoru pro obchod a investice (smlouva TTIP) i ve fungování NATO, kde rozhodující váhu má tzv. americký pilíř
- reakce na finanční krizi, rozhodování ECB, Evropské komise a Evropského záchranného mechanismu v zájmu velkokapitálu, opožděné utváření bankovní unie ke zvýšení bezpečnosti finančního sektoru
- budoucnost měnové unie souvisí se schopností stabilizovat eurozónu bez ničivých důsledků na členské země (otázka tzv. řecké krize a oddlužení země otevírá problém GREXITu), další rozšíření eurozóny je do té doby nereálné
- problém zahraniční politiky EU je i aktuální politika k asociovaným zemím jako je Turecko a nekritické prosazování asociací smlouvy s Ukrajinou, již dnes není EU schopna účinně pomoci chudým členským či přidruženým státům
- připravovaná energetická unie neřeší dostatečně strategickou roli státu, ani vztah k bezpečným dovozům fosilních paliv, zejm. z Ruska
- napětí mezi zájmy členských států a direktivní chování Evropské komise vede k odstředivým tendencím nejen v eurozóně, ale v celé EU – příkladem je debata kolem britského referenda o vystoupení z EU připravovaném na rok 2017 (tzv. BREXIT)

Kardinální otázkou pro malou členskou zemi EU je **výkon tzv. sdílené suverenity v evropských orgánech**. Naše působení v EU je neefektivní. Neumíme zřetelně zformulovat náš národní zájem ani podíl na konstrukci a rozvoji EU. Stanoviska ČR předkládaná EU by měla být široce prokonzultovaná, více by se měli zapojovat političtí aktéři i občanská společnost v širším slova smyslu. K tomu patří i konzultace prezidenta republiky s premiérem a s vládou. V parlamentech k tomu patří práce evropských výborů.

. **Dne 15. října 2015 proběhl v Bruselu Summit EU** - probíraly se tam následující změny:

- a) **možnost doplnění tzv. dublinského systému**
- b) **možnost zlepšení ochrany vnějších hranic EU**
- c) **možnost pomoci EU v tzv. horké migrační vlně ve směru transitu**

- d) možnost zřízení přijímacích center přímo v regionech, odkud migranti pocházejí
- e) podpora Turecka pro další zřizování přijímacích center migrantů na svém území.

Vzhledem k situaci v Evropě je strategický úkol iniciovat **zpracování projektu zásadních změn EU zleva**. Jinak bude Evropě vnučovat podobu konzervativní či liberální pravice nebo dokonce fašizující síly. Nejde nám o pouhé vylepšování EU, ale také to není úkol jen pro KSČM. Proto to vyžaduje výzvu širší levici, doma i v dalších evropských zemích. Výzvu pro jinou Evropu, která by byla adresována našim partnerům i veřejnosti.

Nezbytná je **demokratizace evropských institucí**. Pokud EU předloží pouze kosmetické úpravy ve fungování té které evropské instituce, bude potřebné, aby návrh na demokratizaci institucí EU podaly menší státy. Důležitou roli bude mít jistě Visegrádská čtyřka. Ke kritice demokratického deficitu jsou tyto stěžejní argumenty:

První argument o demokratickém deficitu vychází z toho, že evropská integrace přinesla zvýšenou roli exekutivy a snižování kontroly národními parlamenty. Na úrovni členských států je vláda zodpovědná voličům prostřednictvím národního parlamentu, akce exekutivních orgánů na úrovni EU (sestavujících ze zástupců národních vlád v Radě a delegovaných úředníků v Komisi) ale pod kontrolou národních parlamentů nejsou.

Druhý okruh kritiky demokratického deficitu upozorňuje na příliš slabé postavení Evropského parlamentu. Řešením by v tomto případě bylo posílení role této instituce. Kroky k posílení vlivu Evropského parlamentu jsou zejména od přijetí Jednotného evropského aktu součástí probíhajících institucionálních reforem Evropské unie.

Třetím argumentem je neexistence „skutečných“ evropských voleb s evropskými tématy. Za evropské nelze považovat ani národní volby, které jsou stále souborem zejména domácích témat, ani volby do Evropského parlamentu, které plní od roku 1979 stále stejnou úlohu druhořadých národních voleb.

Za čtvrté se jedná o argumenty, které by se daly shrnout pod hlavičku „teze o neexistenci evropského lidu“. Evropská unie je podle těchto argumentů „příliš vzdálená voličům“, a to hned ve dvou úrovních. Institucionální rozměr tvoří právě nepřímá vazba na evropské orgány, psychologický rozměr potom spočívá v tom, že struktura Unie je příliš odlišná od toho, na co jsou občané zvyklí z prostředí svých států. Politický proces je navíc převážně technokratický, ne politický. Z těchto důvodů evropští občané Unii nerozumí a nemohou se s ní úspěšně identifikovat. Odcizení Evropanů od EU vede také k úvahám o budoucích reformách.

Poslední argument demokratického deficitu Evropské unie čerpá ze všech předchozích. Největší problém je jeho zastánci spatřován v tom, že Evropská unie (a následně její členové) přijímá politiky, kteří nejsou podporováni většinou občanů ve většině členských států. Národní vlády jsou poté nuceny přijmout rozhodnutí, která by nebyly schopny v domácím prostředí prosadit (typickým příkladem jsou regulační rámce pro přijímání společné měny, společná regulace migrantů či subvence zemědělské politiky).

Jsou tu však i **názory opačné, které mírní negativismus, pokud jde o fatální nedemokratičnost EU** a tvrdí, že „systém brzd a protivah, nepřímá demokratická kontrola skrze národní vlády a vzrůstající pravomoci Evropského parlamentu, jsou dostateční na zajištění efektivního rozhodování v EU“. Tyto názory v EU dlouhá léta převažovaly.

Za kvalitativní skok lze označit až Amsterodamskou smlouvu, která konstatuje, že „tato smlouva představuje novou etapu v procesu vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy, v němž jsou rozhodnutí přijímána co nejotevřeněji a co nejbližší občanovi.“ V Radě je dnes nejčastějším způsobem hlasování kvalifikovaná většina. Tzv. postupu spolurozhodování se používá tak z 80 %. Přitom se používá pravidlo „dvojí většiny“ a „blokační menšiny“.

Pokud jde o **zrovnoprávnění členů Unie**, tak je otázka v čem a jak (práva a povinnosti členských států, finanční prostředky plynoucí do těchto států, zastoupení v orgánech EU apod.). Ze strany mnoha starších členů můžeme například vidět neochotu navýšit rozpočet Unie s ohledem na budoucí výdaje v důsledku rozšíření. Unie není přitom jen přerozdělovací hospodářsko-finanční mechanismus, ale také prostor velmi tvrdé hospodářské soutěže a především velké politické společenství. Na druhou stranu je chybou nepřijmout EU jako příležitost k rozvoji a brát ji jako nutné zlo. To ale předpokládá, že se exekutiva nebude věnovat evropským otázkám pouze formálně a že tu bude dostatečná intelektuální kapacita, která by ČR umožnila aktivně zasahovat do evropského dění.

Mezi evropskou levicí existují již iniciativy „**Plan B**“ a „**Democracy in Europe Movement 2025 (DiEM25)**“. Nabídka nové demokratické perspektivy pro Evropu je šance. Znamená to ale nastartovat systematickou a mezinárodně organizovanou práci. Před rokem VV ÚV přijal tato doporučení:

KSČM bude v rámci své politiky směrem k EU:

- ✓ *Prosazovat revizi Lisabonské smlouvy, především vymezení blokační menšiny 4 nebo 5 zemí bez ohledu na počet obyvatel těchto zemí.*
- ✓ *Požadovat zvažování dalšího rozšiřování EU - zejm. podmínky pro vyjednávání a přechodná období (zvláště v oblasti životního prostředí, odpadového hospodářství, potravinářského průmyslu a aplikace technických norem EU).*
- ✓ *Prosazovat dále posilování postavení Evropského parlamentu proti Evropské komisi a Evropské radě - zejm. legislativní iniciativa, širší oblast spolurozhodování a odstranění možnosti jejího obcházení.*
- ✓ *Prosadit přijetí zákona o obecném referendu pro rozhodnutí o případných změnách v EU a našem vztahu k ní.*
- ✓ *Požadovat demokratickou kontrolu ECB a rozšíření jejich úkolů z pouhé stability měny a zadluženosti na otázky stabilní zaměstnanosti a mezd.*
- ✓ *Nerozšiřovat v současné době dále eurozónu a v ČR nestanovovat politický termín možného přijetí společné měny, toto rozhodnutí podmínit referendem.*
- ✓ *Podporovat projekt Evropské veřejné banky společenského rozvoje jako jeden z důležitých kroků na cestě k vytvoření veřejného bankovníctví.*
- ✓ *Prosazovat tvrdý postup vůči firmám se sídlem v daňových rájích a požadovat progresivní zdanění a tzv. Tobinovu daň.*
- ✓ *Rozhodně odmítat nevýhodné dohody jako je návrh na TTIP a zakázat na úrovni EU dohody, které umožňují obcházení soudního systému národních států a EU.*
- ✓ *Prosazovat udržení státní regulace v energetice.*
- ✓ *Požadovat od EU odpovědnost za regulaci migrace při respektu k suverenitě členských států tak, aby byly chráněny zájmy členských států i občanů.*
- ✓ *V tomto duchu revidovat Dublinské nařízení, odmítnout systém byrokratických kvót a zefektivnit azylové řízení s těmi, co tu jsou.*
- ✓ *Trvat na plnění úkolů EU při ochraně své vnější hranice podle Schengenské smlouvy, předcházet zločinnému převaděčství a obchodu s lidmi a posílit schopnost záchranných operací.*
- ✓ *Prosazovat právní vymahatelnost Charty základních práv občana EU, postupně dosáhnout i vymahatelnosti Charty sociálních práv a posilovat postavení volených zástupců lidu, podpořit odborové organizace.*
- ✓ *Prosazovat rozšíření možnosti „Evropské občanské iniciativy“ včetně zavedení mechanismu přezkumu záporného stanoviska rozhodnutí EK k navrhovanému tématu.*
- ✓ *Trvat na zastavení obcházení pravidel evropského rozpočtu nejbohatšími zeměmi EU a skutečně používat prostředky k podpoře strukturálně postižených a málo*

rozvinutých regionů.

- ✓ *Prosazovat, aby se v jednotlivých zemích EU ustavili koordinátoři čerpání prostředků z fondů a vyžadovala se u každého titulu odpovědnost za vyčerpání prostředků k danému účelu.*
- ✓ *Trvat na respektování místních specifik v oblasti regionálních potravin a místních tradičních výrob spotřebního zboží.*
- ✓ *Požadovat, aby některé základní přírodní zdroje byly prohlášeny za nezczitelné (např. zdroje vody) a byla podpořena jejich ochrana.*
- ✓ *Prosazovat obnovení snahy o formulování vlastní bezpečnostní politiky nezávislé na NATO. Mírové urovnání konfliktů musí vítězit nad imperiálními choutkami velmocí.*
- ✓ *V bezpečnostní a obranné politice EU vyžadovat jednání ve shodě s OSN, odmítat operace na cizím území a požadovat likvidaci všech cizích základen na území států EU.*
- ✓ *Opírat se o princip subsidiarity, tedy vyžadovat, aby se problémy řešily na nejnižší možné úrovni - nelze vše řešit směrnicemi EU).*
- ✓ *Působit na vládu ČR, aby ve svých návrzích v EU více využívala platformy Visegrádské čtyřky.*

Témata evropské politiky odrážela i kampaň v parlamentních volbách v říjnu 2017. Mezi volebními prioritami bylo, že omezíme přebujelou národní i bruselskou byrokracii. A že odmítáme vnucované kvóty na přerozdělování běženců. V podrobném volebním programu pak toto téma bylo konkretizováno takto:

- *Podporu a prosazení zásadní institucionální proměny EU, která by zajistila větší rovnoprávnost členských států a větší vliv na profilování činnosti EU. Brexit by měl být vnímán jako výzva a závazek k vybudování jiné Evropy.*
- *Posílení volených orgánů, zejména Evropského parlamentu, ale i národních parlamentů, na úkor úředníků. Zavedení legislativní iniciativy Evropského parlamentu jako evropského orgánu voleného občany, posílení role evropské občanské iniciativy.*
- *Požadavek, aby EU respektovala zájmy ČR a včlenila je do své politiky – exportní zaměření, boj proti sociálnímu dumpingu, znovuzavedení vízového režimu s Ukrajinou.*
- *Evropu bezpečnější a jednotnější v boji proti terorismu, požadování od EU regulace migrace na svém území při respektu k suverenitě členských zemí, humanitární pomoc potřebným. Odmítnutí přijímání uprchlíků podle vnucovaných kvót z EU.*
- *Odmítnutí dohody CETA, TTIP a TISA, které by zavedly nerovnoprávný vztah Evropy, Kanady a USA.*

V současné době je nejaktuálnější **debata nad Dublinským systémem**, což jsou nařízení EU, která určují, že žádost cizince o azyl musí být projednána a následně rozhodnuta pouze v jedné členské zemi Evropské unie. Tyto dohody byly ustanoveny v roce 2013 a v současnosti platí již jejich 3. verze, nazvaná Dublin III. Reforma systému, tedy Dublin IV. je v současnosti někde v polovině své legislativní cesty. Nejkontroverznější ustanovení vyjednávacího mandátu EP je povinný mechanismus přerozdělování žadatelů o azyl. Česká strana zde požadovala, aby byl na dobrovolné bázi. Český parlament (PS i Senát) tu ovšem nevyužil možnosti na začátku jednání použít žlutou kartu ve lhůtě na zaslání odmítavého stanoviska. O budoucí podobě nových kvót ovšem budou mít možnost rozhodovat jednotlivé členské země Unie s tím, že se musí všechny státy jednomyslně shodnout na jejich přijetí (jak to alespoň deklaroval předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker). Pokud bude jeden stát

hlasovat proti těmto „kvótám“, tak nebudou schváleny, což je velice pravděpodobné, když přihlídneme k pozici zemí střední a východní Evropy.

K jednání o změně azylové politiky EU a revize tzv. Dublinského protokolu přijala schůze Poslanecké sněmovny PČR dne 17. ledna 2018 napříč takřka celým politickým spektrem následující usnesení:

1. *Důrazně odmítáme zavedení tzv. korekčního přidělovacího mechanismu a na něj navázané finanční sankce*
2. *Vyzýváme vládu ČR, aby usilovala o vypuštění tohoto mechanismu a v krajním případě blokovala přijetí celkového návrhu*
3. *Zdůrazňujeme, že odpovědnost za rozhodování v otázce azylu by měly nadále nést členské státy, které na svém území sami stanovují podmínky*
4. *Apelujeme na vládu ČR, aby v případě změn azylové politiky prosazovala aplikaci jednomyslného rozhodování na úrovni Evropské rady*
5. *Vyjadřujeme podporu navrhovaným pozitivním změnám (akceschopnější návratové politiky, zabránění druhotným pohybům a jiným formám zneužívání azylu).*

Důležitým tématem bude **příprava dlouhodobého rozpočtu EU na léta 2021 – 2027**, který bude ovlivněn brexitem a dalšími změnami. V současnosti startují veřejné konzultace k návrhům směrnic a regulací. Dohody o rozpočtu by mělo být dosaženo před volbami do Evropského parlamentu v roce 2019. Změna bilance finančního rámce na dalších 7 let bude významná. Jenom britský odchod představuje v rozpočtu EU každoroční mezeru mezi 12 a 13 miliardami eur (300 až 325 mld. Kč). Tlaky na zvýšení plateb ovšem narážejí na odpor.

Pokud si současně EU nepřeje škrty v evropských fondech, vznikne tlak na jejich „modernizaci“. Přerozdělování v EU je důležité k překonání zatím stále trvajících rozdílů v příjmech a životním standardu mezi státy Unie. Zcela opačný efekt by znamenalo používat krácení evropských dotací jako sankcí.

Významná je debata o prioritách veřejných investic (od nízko uhlíkové ekonomiky až po vesmírné projekty či strategickou infrastrukturu). Navrhován je také nový inovační fond pro průmyslníky. Pozornosti je hodna také regulace stavebního a potravinářského průmyslu (např. se konzultují harmonizované podmínky pro uvádění stavebních výrobků na trh, zásady a požadavky potravinového práva atp.). Změny pravidel se budou týkat i společné zemědělské politiky (CAP).

Dalším tématem je rozhodnutí Rady z prosince 2017 o **zřízení stálé strukturované spolupráce (Permament Structured Cooperation, PESCO)**. Na počátku podepsali ministři z 23 členských států včetně ČR, do konce roku oznámily své rozhodnutí připojit se k PESCO také Irsko a Portugalsko, tedy jde o 25 zemí EU z 28. Jde o spolupráci v oblasti bezpečnostní a obranné politiky, která byla zavedena již Lisabonskou smlouvou. Signatáři tak mohou v tomto rámci úžeji spolupracovat v oblasti bezpečnosti a obrany. Tedy společně rozvíjet obranné schopnosti, investovat do společných projektů a posílit operační připravenost a příspěvek svých ozbrojených sil.

Rozhodnutí Rady o zřízení PESCO stanoví: seznam ambiciózních a přísnějších společných závazků, jež budou zúčastněné členské státy plnit, včetně toho, že budou „pravidelně zvyšovat rozpočty na obranu v reálném vyjádření v zájmu dosažení dohodnutých cílů“. Pokud jde o řízení PESCO: na ústřední úrovni bude zajišťována soudržnost a ambice PESCO a

na úrovni projektů a financování budou používány zvláštní řídicí postupy, členské státy ve společném prohlášení uvítaly politickou dohodu, která stanoví první seznam 17 projektů, jež mají být formálně přijaty Radou začátkem roku 2018. Mají být ještě určeny obecné podmínky, za nichž by k účasti na jednotlivých projektech mohly být přizvány třetí státy.

Zřízení PESCO je důležité pro další směr reorganizace evropského projektu. Nemá přímo parametry nereálného projektu evropské armády, ale je otázkou do jaké míry odpovídá požadavkům KSČM na emancipaci od USA a na důraz na obrannou, nikoliv útočnou doktrínu.

Vybrané prioritní závěry:

- ✓ **Prosazovat zásadní institucionální proměnu, která by zajistila návrat některých pravomocí pro členské státy (zejména v otázkách migrační politiky) a zejména jejich přímo volené zástupce s tím, že jejich vůle bude více brána v potaz a bude jim umožněno profilovat činnosti EU (žluté a červené karty). Zásada subsidiarity se musí striktně dodržovat.**
- ✓ **Prosazovat dále posilování pravomoci Evropského parlamentu proti Evropské komisi a Evropské radě, jakožto jedině přímo volené instituce EU, a dokázat, že již nadále nehodlá podporovat demokratický deficit ve svých strukturách. Evropský parlament musí mít možnost navrhnout legislativu (širší oblast spolurozhodování a odstranění možnosti jejího obcházení).**
- ✓ **Prosazovat zavedení úplné transparentnosti rozhodovacího procesu v rámci EU, a to zejména u obchodních smluv. Komise a Rada jednájí (často se zástupci byznysu) za zavřenými dveřmi, což je nepřijatelné.**
- ✓ **Evropská unie musí začít více naslouchat svým občanům a dát jim nástroje, pomocí kterých budou moci reálně ovlivnit chod EU, např. silnější evropské občanské iniciativy, které již nebude možno ignorovat.**